

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה
המחלקה להיסטוריה כללית - תשפ"ה

שם הקורס: תפיסות קולוניאליות של כישוף באפריקה
שם המרצה: פרופ' רות ג'יניאו
בניין דילר, חדר 306
שעת קבלה: יום ג 14:00-15:45 (בתיאום מראש בלבד!)
דוא"ל: rginio@bgu.ac.il

הצגת הקורס:

המונח "כישוף" לקוח מתוך עולם המושגים של החברה האירופית ומתייחס בעיקר לתופעה שרווחה שם במאה ה-16 אולם המשיכה להתקיים במאות הבאות. כאשר הגיעו המעצמות הקולוניאליות לאפריקה הם נתקלו במערכת אמונות בעל-טבעי אותה הם כינוי "כישוף" על אף שבין אמונות לאלה לכישוף באירופה לא היה כמעט קשר. הרעיון שחברות אפריקאיות "תקועות" בעבר האירופי ומקיימות מערכת פרקטיקות שבאירופה כבר נעלמה באותה תקופה בזכות רעיונות מתקדמים, התאים למיתוס של "המשימה המתרבתת". המשימה הקולוניאלית היתה, אם כן, לנסות ולעקור מן השורש את האמונות האפריקאיות בכישוף. הבעיה שעמדה בפני המשטרים הקולוניאליים היתה הקושי להבין את האמונות הללו ולהיאבק בהם בכלים שעמדו לרשותם. הקורס יעסוק באופן שבו ניסו להתמודד בריטניה וצרפת עם הקשיים שגרמו להם האמונות בכישוף בניהול המושבות. נבחן את התפיסות הקולוניאליות לגבי אמונות אלו, האופן שבו השפיעו העבר האירופי ודרך הראייה המערבית על היכולת להבין את מערכות האמונה האפריקאיות והניסיון להשתמש בכלים משפטיים "רציונליים" כדי להתמודד עם פרקטיקות "לא רציונליות". במהלך הקורס נתמקד במקרי בוחן שונים ממושבות בריטיות וצרפתיות באפריקה.

יעדי הלמידה:

בסיום הקורס הסטודנטים יוכלו יכירו טוב יותר את המדיניות הקולוניאלית הבריטית והצרפתית דרך הפריזמה של תפיסות בנושא כישוף. הם יעמדו על הפער בין הרעיונות של המשימה המתרבתת ותפיסת העליונות האירופית לקשיים והמכשולים שעמדו בפני המשטרים הקולוניאליים בנסותם להתמודד בכלים שברשותם עם אמונות שהם לא הצליחו להבין. הסטודנטים יוכלו גם יכירו טוב יותר את הסיבות לחוסר היכולת להבין אמונות ופרקטיקות מקומיות שקשורות בהתנשאות תרבותית, סטריאוטיפים מומצאים וחוסר נכונות של החברות המקומיות לחשוף את אמונותיהם בפני השליטים הקולוניאליים. כמו כן הקורס עשוי להעלות שאלות בדבר התפיסה המקובלת לגבי הרציונליות האירופית ומקומה בשליטה הקולוניאלית.

חובות הקורס ודרך קביעת הציון:

1. השתתפות פעילה (נוכחות חובה)
2. החל מהשיעור השני אעלה למודל פורום דיון שבו על כל סטודנט/ית לקחת חלק פעיל ולהעלות אליו לפחות תגובה אחת. הדיון יתמקד בחומר הקריאה ויצגי שאלה או מספר שאלות. יש להעלות את התגובה עד ליום שלישי בחצות אולם עדיף לעשות זאת קודם כדי שיתפתח דיון – 20 אחוז לכל התגובות
3. מטלת סיום – השוואה בין שני מקרים בהם התמודדו משטרים קולוניאליים עם פרקטיקות של כישוף וקישור המקרים לנושאים שנלמדו בקורס – 80 אחוז. עד לשיעור האחרון יש לקרוא לפחות אחד משני

המאמרים ולהיות מוכנים.ות עם דוגמאות מתוכן לשם דיון בנושאים שהועלו בקורס. ניתן להכין את העבודה בזוגות (לא חובה).

תכנית הקורס (ייתכנו שינויים)

6.11.24

נאורות, רציונליות ואמונה בעל טבעי באירופה של המאה ה-19

13.11.24 הפסקת לימודים בין 10:00 ל-11:00 לרגל טקס יום הזיכרון לרצח יצחק רבין – השיעור יתחיל בשעה 11:15

קולוניאליזם ורעיון המשימה המתרבת

רות ג'יניאו, הקולוניאליזם האירופי, ע"ע 7-44.

<https://kotar-cet-ac-il.bengurionu.idm.oclc.org/KotarApp/Viewer.aspx?nBookID=102601577#7.711.6.default>

20.11.24

קולוניאליזם, ידע ושליטה

רות ג'יניאו, הקולוניאליזם האירופי, ע"ע 115-128
27.11.24

חקר הכישוף באפריקה מתחילת הקולוניאליזם ועד ימינו

Kroesbergen-Kamps, Johanneke. "Witchcraft after modernity: Old and new directions in the study of witchcraft in Africa." *HAU: Journal of ethnographic theory* 10, no. 3 (2020): 860-873.

4.12.24

גישות אקדמיות לכישוף במהלך התקופה הקולוניאלית

מקס גלקמן, "ההגיון שבמדע ובכישוף האפריקאיים"

11.12.24

המדינה הקולוניאלית ואמונות בכישוף

Luongo, Katherine. *Witchcraft and colonial rule in Kenya, 1900–1955*. Vol. 116. Cambridge University Press, 2011. Chapter 4, "The "Cosmology" of the Colonial State"

18.12.24

כישוף ומשפט- מושבות צרפת

Baum, Robert M. "Crimes of the dream world: French trials of Diola witches in colonial Senegal." *The International journal of African historical studies* 37, no. 2 (2004): 201-228.

25.12.24

כישוף ומשפט – מושבות בריטניה

Owusu, Emmanuel Sarpong. "Self-defence Against Metaphysical Witch Attacks: A Legal Conundrum in Anglophone Africa." In *Criminal Law Forum*, pp. 1-25. Dordrecht: Springer Netherlands, 2024.

יש לקרוא את החלק הקולוניאלי (25 העמודים הראשונים של המאמר)

1.1.25

כישוף ומאבקי שחרור – המקרה של המאו מאו

Luongo, Katherine. *Witchcraft and colonial rule in Kenya, 1900–1955*. Vol. 116. Cambridge University Press, 2011. Chapter 7

8.1.25

אמונות בכישוף והמדינה הפוסט-קולוניאלית באפריקה

Fisiy, Cyprian F., and Peter Geschiere. "Judges and Witches, or How Is the State to Deal with Witchcraft? Examples from Southeast Cameroon (Juges et sorciers, ou Comment l'État traite-t-il la sorcellerie. Exemples du Cameroun du Sud-Est)." *Cahiers d'études africaines* (1990): 135-156.

15.1.25

ערעור על ההפרדה בין כישוף ורציונליות

Bernault, Florence. "Witchcraft and the Colonial Life of the Fetish." *Spirits in Politics: Uncertainties of Power and Healing in African Societies* (2013): 49-70.

22.1.25

ביקורת על הנורמליזציה של כישוף באפריקה על ידי הנצרות והאנתרופולוגיה

Ngong, David T. "Stifling the imagination: A critique of anthropological and religious normalization of witchcraft in Africa." *African and Asian Studies* 11, no. 1-2 (2012): 144-181.

29.1.25

סיכום הקורס: מה ניתן ללמוד מהתפיסות הקולוניאליות על כישוף?

עד לשיעור זה עליכם לבחור שני מאמרים להשוואה ולקרוא לפחות אחד מהם. במהלך השיעור תתבקשו לתת דוגמאות מהמאמרים שבחרתם.